

Բեռնանամ

հեղինակ՝ Մկրտիչ Արմեն
աղբյուր՝ «Պատվիրեցին հանձնել ձեզ»

Տգիտության հետեւանքով տասնապետը փայտեղենի խորանարդ մետրերը հաշվեց մի զրոյով պակաս՝ տասն անգամ ավելի քիչ: Խորամանկության հետեւանքով բրիգադիրը, ընդհակառակը, հաշվեց տասն անգամ ավելի շատ: Տարբերությունը դարձավ մեկին հարյուր... Իրենք էլ խրտնեցին այդպիսի արդյունքից: Համաձայնվեցին, որ նրանցից մեկը տասն անգամ բարձրացնի իր ստացած արդյունքը, իսկ մյուսը՝ տասն անգամ իջեցնի: Ստացվեց այն թիվը, որը ճշտորեն համապատասխանում էր իրականությանը: Տասնապետը ոչինչ չկորցրեց: Բրիգադրը ոչինչ չշահեց: Կալանավորներն սկսեցին բարձել փայտեղենը բեռնանավի վրա:

Փայտեղենը՝ դա 1 մետր եւ 7 սանտիմետրանոց «բալանա»-ներն էին՝ եղեւնափայտից կտրված: Հում նյութ՝ թղթի գործարանների համար: Գերանակները պետք է մաքրված լինեին ոչ միայն կեղեւից, այլեւ ենթակեղեւից: Ուստի եւ, կալանավորների ամենաբարեխիղճ բրիգադր՝ քաղաքականներինը, զբաղված էր այդ աշխատանքի վրա: Ի միջի այլոց, բարեխիղճության համար տոկոսներ չեն տալիս:

Կալանավորները երկու կոթ ունեցող մանգաղաձեւ քերիչներով քերում մաքրում էին գերանակները եւ շարում վանդակաձեւ: Վայ նրան, ով բաց թողած լիներ թեկուզ մի մատնաչափ ենթակեղեւ: Բրիգադիրն իսկույն կնկատեր փայտի բիծը, կպահանջեր վերացնել, իսկ որոշ դեպքերում էլ խոտան կհամարեր նրա այդ օրվա ամբողջ աշխատանքը: Ուստի եւ կամ հարկավոր էր լինել շատ բարեխիղճ, կամ, դրա բացակայության դեպքում, շատ զգույշ ու խորամանկ, ցույց տալ ապրանքը երեսի կողմից:

1 մետր եւ 7 սանտիմետր... Երեխան անգամ կարող է բարձրացնել այդպիսի գերանակը: Բայց երեխան կարող է բարձրացնել միայն մի հատը: Իսկ կալանավորն այդ գործողությունը պետք է կրկնի հազարավոր անգամներ, ընդ որում՝ ոչ միայն բարձրացնել, այլեւ տանել բեռնանավ, դասավորել դրա նկուղում:

Բեռնանավը կանգնած էր գետի վրա: Գետն ինչ-որ հեռու տեղում թափվում էր մի այլ գետի մեջ: Այդ երկրորդ գետը՝ Նեւայի մեջ: Բեռնանավը գնալու էր Լենինգրադ: Փայտեղենը՝ ավելի հեռու, այժմ արդեն՝ գնացքով:

Կալանավորները հարմարվեցին՝ ով ինչպես կարող էր: Մեկը կրում էր՝ թեւերի վրա բարձած, մյուսը՝ թեւատակերում պահած, երրորդը՝ պարանով կապոտած եւ ուսի վրա դրած: Բայց բոլորն էլ մինչեւ ընդմիջում բավական հոգնեցին: Երբ պահակը սուլեց վերջապես՝ բոլորը թափթփվեցին ափի վրա, փայտեղենի կանգուն կամ կիսաքանդ վանդակների միջեւ, եւ տրվեցին պարապ հանգստությանը:

Եկավ մի այլ բրիգադիր՝ մի այլ պահակի ուղեկցությամբ: Տասնապետը կարգադրել էր վերցնել այդտեղից ութ-ինը կալանավորների՝ մի այլ աշխատանքի համար: Մնացյալները բավական էին՝ մինչեւ երեկո բեռնանավը բարձելու համար:

Բրիգադիրն առանձնացրեց պահանջած թվով կալանավորների, ուղարկեց: Մյուսները շարունակեցին հանգստանալ:

Բրիգադի հիմնական մասից մի քիչ հեռու նստած, փսիսոցի մեջ էին վեց քրեականներ: Նրանցից մեկը՝ Լայնակոկորդ Վասյուկը, որոշել էր փախչել: Այժմ մշակվում էին այդ գործողության մանրամասնությունները:

Ճիշտն ասած, նրա մտադրությունը հայտնի էր ամբողջ բրիգադին՝ ներառյալ նաև բրիգադիրը: Անկախ նրանից, թե ով էր հավանություն տալիս եւ ով՝ ընդհակառակը, բոլորն էլ լուռ էին ձկան պես: Առաջին օրերնքը ճամբարային համակեցության՝ «դու ոչինչ չես տեսել, դու ոչինչ չես լսել, դու ոչինչ չգիտես»...

Փախուստը նախապատրաստված էր մի շաբաթից ավելի: Վասյուկը հաց էր կուտակել, մի քիչ փող, իսկ այսօր ճամբարային հագուստի տակ հագել էր աստ քաղաքացու հագուստներ, որոնք նա շորթել էր մի նորեկ կալանավորից:

Երբ պահակը նորից սուլեց, եւ բրիգադը վեր կացավ աշխատանքի, Լայնակոկորդ Վասյուկը, տանելով իր հերթական բեռը նավ, այլևս դուրս չեկավ այնտեղից: Նրա համար բերեցին երկու կաթսայիկ՝ գետի ջրով լի, նաև երկու դատարկ կաթսայիկ՝ այլ պետքերի համար: Վեց կալանավորները հանեցին իրենց մոտ պահ տված հացի կտորները, տվեցին նրան:

Լայնակոկորդ Վասյուկը տեղավորվեց նկուղի խորքում, նավակողերից մեկի մոտ, եւ նրա շուրջն ու վրան սկսեցին զգուշությամբ շարել ու դարսել գերանակները:

— Կարգի՞ն է,— հարցրին վերեւից:

— Կարգին է,— խուլ լավեց թաղվածի ձայնը:— Օդն առատ է, միայն թե մութն է:

— Չէ՛ մի, դրա մասին էլ մտածես,— ծոր տվեց նրա մտերիմ մեկը:— Մի կերպ կհամբերես երկու օր: Դե, մնաս բարով, Վասյուկ: Հիմա վրադ նորից ենք փայտ դարսելու...

Երեկոյան կողմ աշխատանքն արդեն ավարտվելու վրա էր, երբ եկավ փոքրիկ շոգենավը: Տեսնելով, որ բարձունը դեռ շարունակվում է, նավապետն սկսեց հայհոյել: Բայց, եւս տասը բոլակ, եւ հսկայական բեռնանավը, տանելով փայտեղենն ու դրա խորքում թաղված Վասյուկին, շարժվեց փոքրիկ շոգենավի ետեւից դեպի Լենինգրադ:

Բրիգադը պատրաստվեց վերադառնալ ճամբար: Պահակը շարք կանգնեցրեց կալանավորներին, սկսեց հաշվել:

— Մեկը պակաս է,— ասաց նա անվստահ:

— Պակաս չէ,— ժխտեց բրիգադիրը,— չէ՛ որ ինը հոգի ուղարկեցինք ուրիշ աշխատանքի:

— Ի՞նչ, թե ուր:

— Ինչ:

— Իսկ ինչո՞ւ ինձ մոտ գրված է ուր:

— Էդ արդեն՝ չգիտեմ, քաղաքացի պահակ:

Բայց, ազատվելու համար հետագա պատասխանատվությունից, նա կատարեց ակնհայտ վերապահություն.

— Կարծես ինչ... Կարծեմ:

— Բեռնանավի վրա հո մնացող չեղա՞վ,— անհանգստացավ պահակը:

— Դուք ինքներդ ստուգեցիք, ես ի՞նչ գիտեմ,— բարկացավ բրիգադիրը:— Դեռ նավապետն էլ բերեց իր շունը, հոտոտել տվեց:

— Շո՛ւնը...— ձեռքը թափ տվեց պահակը:— Եղեւնու հոտի մեջ ուրիշ ի՞նչ հոտ կարող էր առնել նա: Իսկ եթե առներ էլ՝ դա ձեր բոլորի հոտը պիտի լիներ: Ուրեմն, ասում ես, մենք ի՞նչ հոգի ուղարկեցինք:

— Այո: Ինչ: Կարծեմ...

— Բրիգադ, շարժվիր:

Դարպասի մոտ, որտեղ հանդիպեցին երկու բրիգադները, թյուրիմացությունը պարզվեց, կամ, ճիշտ կլինի ասել, ավելի խճճվեց:

— Ի՞նչպես թե ութ,— բարկացավ պահակը,— դու վերցրիր ինը մարդ:

— Ոչ, ութը,— պնդեց մյուս պահակը:

Ութը կալանավորները, իրենց հերթին, պնդեցին, որ նրանք ինն էին: Մյուս բրիգադիրը եւ բոլոր կալանավորները, նույնպես քրեականներ, հասկացան, թե ինչ էր կատարվել, հայտարարեցին՝ ինը...

Ցուցակով կանչելուց հետո պարզվեց, թե ով էր բացակայողը: Իսկույն հետապնդում կազմակերպեցին նրա ետեւից: Իհարկե, սխալ ճանապարհով: Բեռնանավը դուրս էր կասկածից: Լայնակոկորդ Վասյուկը փախել էր մյուս բրիգադի մոտից, ծառակտրում կատարելիս...

Երկու օր հետո պահակները վերադարձան ճամբար՝ իրենց շներով, բայց իհարկե, առանց Վասյուկի:

— Երանի նրան,— սկսեցին շնջալ քրեականները,— հիմա նա Լենինգրադումն է:

— Ինչո՞ւ պիտի մնա Էնտեղ,— հակաճառում էր մի ուրիշը:— Համ վտանգավոր է, համ էլ, լսե՛ր եք, Մերձբալթյան երկրները միացել են մեզ: Այ թե գործ անելու տեղ է, հա՛... Իսկ մենք նստել ենք էստեղ պարապ-սարապ... Վասյուկը հիմա անշուշտ Ռիգայում է...

Եվ լռում էին բոլորը՝ պատկերացնելով, թե ինչպես անձանոթ ու մեծ Լենինգրադում կանգ է առնում բեռնանավը, մարդիկ սկսում են դատարկել այն եւ երբ մոտենում են Վասյուկի թաքնված տեղին, նա ինքն է քանդում իր թաքստոցը, վերցնում է ուսի վրա մի քանի գերան, ելնում է դուրս՝ բեռնակրի տեսքի տակ եւ...

Մի շաբաթ հետո, առավոտյն, ճամբարի պետը հայտնվեց աշխատանքի գնալու պատրաստվող կալանավորների առջեւ եւ ասաց գայրույթով.

— Դուք բոլորդ արժանի եք տուգանային օրապահիկի, սրիկաներ: Մի կերպ գլխից ռադ եք անում աշխատանքը: Իսկ ձեր բրիգադիրներն ու տասնապետը, բերանները բաց արած, ընդունում են այն: Բոլորին կհանեն աշխատանքից, սրիկաներ: Վերջին բեռնանավի «բալանսը» Լենինգրադում համարել են խոտան, չեն ընդունել եւ վերադարձնում են ետ:

Քրեականները նշանակալից նայեցին իրար...

— Ո՞ր բրիգադն է մաքրել «բալանսը»,— հարցրեց պետը:

— Ֆաշիստները:

— Տասն օր տուգանային օրապահիկ: Իսկ ո՞րվ բրիգադն է բարձել բեռնանավի վրա: Նույնպես տասն օր տուգանային օրապահիկ, որ չբարձեն ամեն մի անպետքություն: Խոտա՞ն է՝ կանչիր բրիգադիրին, ցույց տուր...

Բեռնանավը վերադարձավ հաջորդ օրը՝ ուղարկվելուց ութ օր հետո... Պետը որոշեց, որ բեռնաթավի նույն բրիգադը, եւ, որպես պատիժ, նրա աշխատանքը չենթարկվի հաշվառման:

Մի ուրիշ դեպքում կալանավորները, ի պատասխան դրա, կաշխատեին շատ դանդաղ եւ մի օրվա աշխատանքը կանեին երեք օրում: Բայց այժմ...

— Չուր ենք չարչարվում,— ասաց գրպանահատներից մեկը բրիգադիրներին,— հիմա նա մեռած կլինի:

— Լռիր, գարշանք, ու ձեռնաթափ մի՛ անի ուրիշներին, թե չէ կհասցնեմ բալանսով...

Դեռ կեսօր չեղած, կալանավորները հանեցին փայտեղենի վերին շերտերը: Սկսեցին ձայն տալ.

— Վասյո՛ւկ...

Եվ ականջ դնել:

Մերթ նրանց թվում էր, թե լսում են նրա խուլ ձայնը, իսկ մերթ էլ թվում էր, թե դա թվում է:

Շարունակեցին դատարկել:

— Վասյո՛ւկ...

Հասան մինչեւ հատակ: Վասյուկը չկար: Նոր միայն հասկացան, որ նա հակառակ կողմումն է: Չէ՞ որ բեռնատարն այժմ կանգնած էր իր մյուս կողով դեպի ավիր...

Վերջապես ետ արեցին նրա փայտե անձավը փակող վերջին գերանները:

— Վասյո՛ւկ...

Ոչ, նա մեռած չէր, թեև պառկած էր հատակին: Նրա շրթունքներին մոտեցրին ջրով լի կաթսայիկը, որը հեռատեսորեն բերել էր մեկը: Առաջին կումերը գոռով լցրին նրա բերանը: Մնացյալ ամբողջ կաթսան դատարկեց ինքը:

— Հաց...— արտասանեց նա:

Տվեցին: Ոչ թե կերավ, այլ կուլ տվեց: Միայն դրանից հետո նայեց շուրջը՝ չոված աչքերով:

— Այս ի՞նչ բան է, տղաներ... Ո՞րտեղ եմ ես...

— Ճամբարում:

— Բա Լենինգրա՞դը... Այս ի՞նչպես պատահեց:

Համառոտ պատմեցին եղելությունը:

— Իսկ հիմա՞...— հարցրե նա՝ անելանելի վիճակից մոլորված:— Ի՞նչպես դուրս գամ ավի, ի՞նչ ասեմ...

— Իսկ հիմա...— բրիգադիրը կանգ առավ:

— Վասյուկին կդատեն,— հառաչեց մի տնային գող,— կտան լրացուցիչ մի կամ երկու...

— Փակիր հաչամանդ, թե չէ ես կփակեմ,— սպառնաց բրիգադիրը: Եվ, իսկույն, ընդունեց որոշումը:— Ապա, Լայնակոկորդ, հասցրու մի հատ իմ քիթ ու բերանին: Այնպես, որ արյուն գա...

— Դա՞ ինչի՞ համար է,— թույլ ձայնով հարցրեց Վասյուկը:

— Հասցրու՛ ասում եմ քեզ, տո՛ւր...

— Ես էդքան ուժ չունեմ...— արտասանեց փախստականը:

— Ապա, տղաներ, մեկնումեկդ տվեք ինձ...

— Ի՞նչպես թե տանք...

— Տվեք՝ ասում եմ,— գոռաց բրիգադիրը, բայց այդ թույլին ամենաուժեղ կալանավորը մի ուժգին հարված հասցրեց նրա երեսին:

— Սպանո՞ւմ եմ...— գոռաց բրիգադիրը՝ բեռնանավից վազելով դուրս:— սպանո՞ւմ եմ...

Եվ կռացավ ջրի վրա՝ արյունը լվանալու:

— Ի՞նչ է պատահել,— ոտքի ցատկեց պահակը՝ չխչխկացնելով հրացանը:

— Վասյուկը...— կցկտուր սկսեց պատմել բրիգադիրը:— Նա, որին սխալմամբ համարում էինք փախուստ գործած... «Բալանար» բարձելու օրը, ընդմիջումի ժամանակ, քնել է նավի նկուղում, իսկ ընդմիջումից հետո մեր տղաները չեն նկատել նրան ու փակել են չորս կողմից: Ես ի՞նչ մեղավոր եմ, որ հիմա ինձ է ծեծում...

— Ոչ թե ծեծել, այլ կսպանեն ես քեզ,— բոլորովին էլ ոչ սպանողի ձայնով, հազիվ արտասանեց Վասյուկը՝ դուրս գալով ափ:— Դու էլ լավն ես, քաղաքացի պահակ: Մարդ է պակասում, իսկ դու չես էլ հաշվում: Գուցե մեռնում էի քաղցից ու ծարավից...

— Դու իմ աչքերը մի փակիր, փախստական,— մատը թափ տվեց պահակը:— Սպասիր, քեզ ցույց կտան ճամբարում...

Բայց ճամբարում նրան ոչինչ «ցույց չտվեցին»: Վասյուկը գոռգոռում էր, պահանջում էր դատախազին, պահանջում էր, որ դատի տան բրիգադիրին ու պահակին: Ու թեև ճամբարի պետն ու պահակապետը շատ լավ հասկանում էին, թե ինչ էր տեղի ունեցել, բայց ոչ մի հաստատ ապացույց չունեին՝ նրան փախուստի մեջ մեղադրելու համար: Չունեին եւ չէին էլ ուզում ունենալ: Փախուստի յուրաքանչյուր դեպքի համար ճամբարի ադմինիստրացիան ստանում էր խիստ նկատողություն:

Իսկ Վասյուկը շարունակում էր փոթորկվել ու պահանջել, որ մի ամսով աշխատանքից ազատեն իրեն, տան «մեծ պայոք» եւ այլն, եւ այլն:

Ճամբարի պետը կարգադրեց.— երկու շաբաթով աշխատանքից ազատել «անփութության գոհ խեղճ տղային», տալ նրան հիվանդանոցային օրապահիկ, որպեսզի կազդուրվի: Նկատողություն անել պահակին եւ նախազուշացնել բրիգադիրին, որ այդպիսի դեպք կրկնվելուց հետո նա անմիջապես կհանվի իր պաշտոնից...

Տիան պատմությունը հարթվեց թե կալանավորների համար եւ թե ճամբարի ադմինիստրացիայի:

— Օհ, ի՞նչ լավ էր ազատության մեջ...— սկսեց պատմել Վասյուկը կալանավորներին:— Անդադար սուլում էին շոգենավերը, կառամատույցով անցնում դառնում էին բեռնատարները, փողոցներից լավում էին տրամվայների հնչյունները... Իսկ մի գիշեր, համարյա ամբողջ գիշերը, մի տղա ու աղջիկ շարունակ փսփսում էին իմ կողքին...

— Ի՞նչ գիտես, որ գիշեր էր, Վասյուկ:

— Ուրիշ ձայներ չկային: Եվ հետո, նորից ցերեկ: Նվազախումբ... Բայց դա հեռու էր: Ես ամեն ինչ լսում էի: Մինչեւ անգամ շշուկները...

— Նկուղի հաստ պատի ետեւի՞ց...— չհավատաց մեկը:

— Մոտս դանակ կար, տաշեցի տախտակը, որ անցք բաց անեն: Բարակացրի, այն է՝ բաց անելու վրա էի, երբ շեղքը կտորվեց, ընկավ փայտերի մեջ: Դե եկ ու գտիր...

Լռեցին: Վասյուկը երազկոտ կիսափակեց աչքերը եւ շշնջաց հիացմունքով:

— Մեծ քաղաք է Լենինգրադը, տղաներ, ես լսում էի...